

Елизабета ТОМЕВСКА-ИЛИЕВСКА
Мартина ТРАЈКОВСКА

УДК: 37.026:811.163.3
Прегледен труд

СОВРЕМЕНО ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКИ ДИЗАЈНИРАНИ НАСТАВНИ МАТЕРИЈАЛИ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

Кратка содржина:

Целта на овој труд е насочена кон испитување на образовните потреби и дидактичките компетенции на наставниците за подготовка и користење на дидактичко-методичките наставни материјали во наставата по предметот Македонски јазик за програмските подрачја Почетно читање и пишување и Јазик (прво, второ и трето одделение), а сè со цел да се подобри наставата по Македонски јазик.

За успешна реализација на целите/стандардите за оценување предвидени во програмските подрачја Почетно читање и пишување и Јазик од прво до трето одделение, потребна е соодветна подготовка, примена и класификација на наставните материјали кои ќе послужат како своевидна наставна поддршка за наставниците, но и за учениците, при што ќе им помогнат при изучување на кириличните и латиничните букви, пишувањето и читањето со нив, јазичните и правописните правила, како и примена на правописните знаци.

Во наставната практика постои потреба од дидактичко-методичко дизајнирање на наставните материјали во рамките на програмските подрачја Почетно читање и пишување и Јазик, почитувајќи современи методички, методолошки и докимолошки принципи. Од таа причина испитувањето на ставовите и на образовните потреби на наставниците, како непосредни реализатори на наставата, методолошка е оправданоста за нивно вклучување како посебен истражувачки суппримерок.

Клучни зборови: дидактичко-методички наставни материјали, настава, наставен предмет Македонски јазик.

Вовед

Наставата по македонски јазик, составена од знаења од областа на граматиката и правописот, е важен предуслов за јазичната култура на секој поединец. Без основните знаења на кои се гради македонскиот литературен јазик, никој не може да зборува за писменост во поширока смисла на зборот, преку која се заснова наставата на македонскиот јазик.

За учениците да ги совладаат целите предвидени со наставните програми за настава по македонски јазик, преку програмските подрачја Почетно читање и пишување и Јазик од I до III одделение, потребна е соодветна класификација на материјалите врз основа на која учениците ќе можат да ја совладаат граматиката, правописните правила и задачи, како и увежбувањето на веќе стекнатото знаење. Затоа, неопходно е да се анализираат наставните програми, како и соодветното дидактичко-методичко дизајнирање на современи наставни материјали кои ќе им помогнат на наставниците да ја реализираат наставата по македонски јазик, а учениците полесно да ги постигнат целите предвидени со наставните програми.

1. Значење на програмското подрачје Почетно читање и пишување за наставата по предметот Македонски јазик

Во нашиот воспитно-образовен систем не се посветува доволно внимание на методиката на убавото пишување. Формирањето на вештината за убаво пишување е индивидуална и кај секој човек е различна. Со унапредувањето на технологијата и следењето на модерните трендови се занемарува писмената форма на комуникација, бидејќи почетното пишување се автоматизира и го губи шармот на убаво нацртаните линии. Сето тоа ни кажува колку е важна улогата на наставниците во описменувањето на учениците, односно учењето да читаат и пишуваат, затоа што тоа што добро ќе го совладаат во училиште останува и за цел живот. Оттука и наставата по програмското подрачје Почетно читање и пишување е мошне сложен и комплексен процес. Преку неа учениците се оспособуваат да читаат и пишуваат.

Во 2020, Делчева-Диздаревиќ истакнува „Почетното читање и пишување, како составен дел од наставата по мајчин јазик, претставува темел на таа писменост, а воедно е и основа не само за оваа настава туку и за секоја друга настава воопшто. Врз темелите на знаењата, вештините и навиките што се стекнуваат со наставата по почетно читање и пишување, се гради сето она што може човекот да го прими и да го усвои од различните подрачја на науката и на уметноста. Со други зборови, почетната писменост претставува основа за натамошно образование и самообразование на младиот човек. Токму затоа, читањето и пишувањето, како две основни компоненти на писменоста, на современиот степен од развојот на нашето

општество претставуваат неопходна потреба за секој наш граѓанин, како и негова законска обврска“.

Учењето во училиште започнува со оспособување на учениците да читаат и пишуваат. Преку тој процес со тек на време преку постојано вежбање, се усовршува сè додека не постигне висок степен на автоматизација. Наставата по Македонски јазик се темели најпрво да ги оспособи учениците да читаат и пишуваат, а од тоа зависи и успехот на самата настава.

За учењето да се чита и пишува потребно е учениците да имаат мотивација да научат за светот околу нив, да можат да се справат со информациите на брз и безбеден начин. Модерното време ја наметнува и потребата учениците да научат да читаат и пишуваат што е можно поскоро сè со цел да можат да комуницираат со животната средина на едно ново и повисоко ниво. Кога учениците поквалитетно ќе ги совладаат вештините за читање и пишување, поквалитетно ќе можат и да се вклучат во општиот систем на комуникација.

2. Значење на програмското подрачје Јазик за наставата по предметот Македонски јазик

Наставата по наставниот предмет Македонски јазик по програмското подрачје Јазик, е од големо значење за наставата по наставниот предмет Македонски јазик, како и за наставата воопшто. Ова програмско подрачје има голем придонес во усното и писменото изразување на учениците, како и во практичните вредности за секојдневната говорна и писмена комуникација. Системот на знаења од граматиката и правописот претставува значаен предуслов за јазичната култура на секој поединец. Без основните знаења врз кои се темели македонскиот литературен јазик не може да се зборува за писменост во поширока смисла на зборот, иако на тоа настојува наставата по предметот Македонски јазик.

Според Делчева-Диздаревиќ (2020) „граматиката и правописот, сами по себе, се апстрактни и нивното усвојување бара одреден интелектуален напор. Затоа, кога е во прашање основното образование, не се бара од учениците да усвојат опширни знаења од областа на граматиката и правописот, од нив се бара да се запознаат со основните делови од граматиката и правописот, во зависност од нивните интелектуални можности. Со други зборови, учениците во првиот циклус од основното образование (прво, второ и трето одделение) се запознаваат само со најважните граматички и правописни правила што наоѓаат примена во секојдневното усно и писмено изразување со цел да се оспособат полесно да комуницираат на македонски литературен јазик“.

Изучувањето на граматиката и правописот во пониските одделенија од основното образование не треба да претставува издвоено предметно подрачје со строго определени наставни часови. Напротив, најелементарните граматички и правописни правила наизменично се интегрирани во

текстовите за читање или во говорните и во писмените вежби. Затоа учениците со нив треба да се запознаваат врз конкретна јазична материја и во состав на целокупната наставна дејност, а не како учење напамет голи граматички дефиниции и правописни правила. Граматиката и правописот, ќе ја одиграат својата функција само ако се стават правилата во служба на говорното и на писменото изразување, односно ако служат за растење на општата култура и за посигурно практично владеење на литературниот јазик. (Делчева-Диздаревиќ, 2020)

На обработката на граматиката првенствено ѝ претходи и обработката на некое правописно правило, односно додека се поправаат правописните грешки што ги прават учениците преку своето пишување, се подготвува и постапка за обработка на некое граматичко правило. Па на тој начин и изучувањето на граматиката и правописот не треба да се одвојуваат, тие треба наизменично да се изучуваат во согласност со активностите за вежбање на истите.

Изучувањето на граматиката и на правописот не треба да се одвојува и од другите програмски подрачја на наставата по мајчин јазик: читањето, пишувањето, говорното и писменото изразување итн. Имено, читањето нема да биде логично и изразно ако не се сфаќа смислата на секој збор и реченица. Тоа, пак, зависи од тоа дали се правилно ставени интерпункциските знаци. При пишувањето не е сеедно дали е правилно употребена големата буква, а со тоа може да се доведе во прашање и адекватното разбирање на зборот или на реченицата. (Делчева-Диздаревиќ, 2020)

Со секојдневна грижа и посветеност за правилно користење на јазичните форми од страна на учениците, тие ќе се поттикнат за правилно да ги користат, да ја развијат смислата за убавината на сопствениот јазик, како и да откријат богатството на мислите преку кои можат да ги искажат преку него. Во крајна линија, соодветната употреба треба да придонесе за подобрување на јазичната култура на учениците.

3. Дидактичко-методичко дизајнирање на наставни материјали

Наставните материјали се ресурси коишто наставникот ги користи специјално дизајнирани за воспитно-образовната работа. Тие се материјални средства што ги олеснуваат наставните активности и се еден вид ресурс кој има улога на водич низ содржината на еден наставен предмет. Важно е да се напомене дека методот на учење претставува збир на чекори што треба да се следат за да се генерира промена кај учениците, при што тие можат да ги зајакнат сопствените вештини и знаења.

Наставните материјали ги подготвува самиот наставник во согласност со индивидуалните можности на учениците и според содржините коишто треба да се реализираат во наставата по предметот Македонски јазик, како и да ги постигне предвидените цели во рамките на наставниот час. Исто така, постојат и многу специјализирани издавачи кои ги дизајнираат наставните материјали се со цел да ја осовременат и унапредат воспитно-образовната

работа. Во зависност од начинот на кој се изготвуваат наставните материјали, нивната класификација може да биде флексибилна. Исто така, важна улога има и видот на употребата за којшто се користат, просторот што го опфаќаат, активностите што се вклучени во самите наставни материјали или за тоа кон кого се насочени.

Според Лексикон образовних термина, 2014 „во зависност од индивидуалните способности на учениците за кои се наменети и од резултатите што се предвидени да се постигнат, наставниот лист може да има различни намени. Па така, се разликуваат четири видови наставни листови:

1. за дополнување на знаењата - наменети за ученици кои не ја совладале содржината, имаат одредени празнини во знаењето; прашањата од задачите на овие листови бараат познавање на важни факти и поими од оние делови од материјалот што учениците не ги совладале навремено и во доволна мера;
2. работните листови за брз развој на учениците содржат задачи или материјал што ги продлабочува барањата на наставната програма; тие се наменети за подобри ученици кои покажуваат поголем интерес за одредени содржини или делови од материјалот, а задачите најчесто се формулираат како проблематични, ја поттикнуваат интелектуалната љубопитност кај учениците, ги ангажираат мисловните процеси, бараат самостојно изнаоѓање начини за решавање;
3. работните листови за самостојно учење содржат постепено разработување на најважните содржини во однос на различни задачи од материјалот што допрва треба да се усвојат;
4. практичен лист - се користи за вежбање на обработените содржини за да се овозможи нивна издржливост и практична применливост. За разлика од претходните видови, тие не содржат информации, туку само задачи/ прашања, упатства и објаснувања за самостојна практична работа“.

Наставните материјали го олеснуваат процесот на учење, преку нив се воспоставува врска меѓу наставникот и учениците и овозможуваат да се има структура со организирана содржина преку која наставникот, а и учениците ќе имаат повратна информација за совладаните содржини. Тие се прилагодливи и да се користат со или без помош на наставникот, со нивно користење наставникот според целите на наставата може да ги применува индивидуално за секој ученик или во рамки на групна работа.

Дизајнирањето на наставните материјали е разновидно и може да бидат дизајнирани во различни контексти. Преку нивната употреба се мотивираат учениците, се поттикнува интерес и љубопитност за проблемот, се добива повратна информација, се увежбува наученото итн.

Дидактичко-методичкото дизајнирање на наставните материјали е поттикнато од потребата за осовременување на наставата по наставниот предмет Македонски јазик, при што наставниците ќе се стекнат со

посебни дидактички компетенции, преку кои во својата наставна работа ќе придонесат во осовременувањето на наставата во основното образование.

Во 2017, Томевска-Илиевска истакнува „при дизајнирањето на секој наставен материјал, најпрво треба да се започне од целите коишто се предвидени за совладување на наставната содржина. Очекувано е при дизајнирањето на секоја работа, па и на секој дидактички модел одделно, да се тргне од поставување на цели, тие можат да се дефинираат како општи, или поточно општо-дидактички, посебни или цели на наставата по наставниот предмет Македонски јазик и поединечни цели на одделни програмски подрачја на наставата по предметот Македонски јазик (Јазик). Целите се примарни (но, не и единствени) условувачи за профилот на секој дидактички наставен материјал. Функцијата на наставните материјали е целите кои се дефинирани на ваков начин да се развиваат на долгорочно, среднорочно и краткорочно ниво. Оваа временска класификација на целите може да се протолкува на начин дека општите цели ќе се развиваат на долгорочно ниво, а преостанатите две цели ќе се реализираат на среднорочно и краткорочно ниво. При правењето на овие наставни материјали тоа е само целосно така, бидејќи и општите цели дури и посебните цели со оглед на своето значење во партиципирањето на развивањето на компетенциите на наставниците, по однос на стекнување на знаења и развивање на наставни вештини, можат да бидат и долгорочни, среднорочни и краткорочни. Сепак, концептот сугерира дека краткорочните цели во поголем степен се совпаѓаат со поединечните цели, карактеристични за целната насоченост на одделни карактеристики, кои се добро обмислени поддржувачи за остварување на најопштата цел на секој наставен материјал одделно. Во секој случај, остварувањето на целите е насочено кон учениците, кон развивање на навика за континуирано работење на сопствениот индивидуален развој, создавање на позитивна соработка на сите нивоа и во сите насоки, во наставата и надвор од неа. Целите се формулирани така што овозможуваат нивна лесна мерливост преку формативноевалуирање“.

Како основни структурални елементи кои треба да бидат содржани во наставните материјали и ќе придонесат за подобро усвојување или повторување на предвидените наставни содржини во наставата по предметот Македонски јазик се: датум, име и презиме, одделение, наслов на наставниот материјал, назив на програмското подрачје (факултативно) итн.

Наставните материјали што се користат за реализација на целите со предвидената наставна содржина во наставата по предметот Македонски јазик, треба да бидат соодветно дизајнирани и да ги содржат сите потребни елементи за соодветна примена во наставата.

Покрај основните структурални елементи што се вметнати во сите наставни материјали, треба да се посвети и дополнително графичко-техничко уредување на истите. Првенствено, во наставните материјали потребно е да се користи разбирлив јазик, како и точни и јасни упатства за учениците. Упатствата со коишто се задава барањето за одредена задача

треба да бидат со задебелени букви и да се разликуваат од преостанатиот текст, на тој начин ќе бидат лесно видливи за учениците.

При изработката на наставните материјали потребно е да се користи и соодветна големина на буквите во зависност од соодветните карактеристики на учениците, како и унифициран фонт, но во никој случај да не се користат фонтови со искривени букви (италик), бидејќи се тешко разбирливи за учениците.

Во зависност од тежинското ниво, наставниот материјал може да содржи и легенда и симболи за секој структурален дел како и за тоа дали наставниот материјал ќе се работи индивидуално или групно. Во зависност од изработката на наставниот материјал од страна на учениците, доколку наставникот има предвидено групна работа, во самиот наставен материјал треба да се одвои доволен простор за сите ученици кои учествувале во работата да си го напишат своето име и презиме.

Во однос на графичкото дизајнирање на наставните материјали треба да се одвои соодветен простор за пишување, дополнување или цртање во однос на тоа што треба да биде изработено или напишано од страна на учениците. Во случај ако станува збор за цртеж, треба да биде назначено соодветно место и простор за дополнителна изработка на цртежот, исто така учениците да имаат доволно простор за да ја искажат својата креативност. Ако во наставниот материјал се опфатени есејски или прашања со дополнување, во зависност од потребниот одговор, исто така, треба да се издвои соодветен простор каде што ќе пишуваат учениците.

Се препорачува, доколку во наставниот материјал се предвидени да се користат илустрации и слики, пожелно е тие да бидат отпечатени во боја, сè со цел на подобар начин да се истакне нивната цел за соодветна употреба.

На крајот од наставниот материјал, во зависност од степенот на оценување како и од стандардите за оценување, треба да содржи соодветно место за истите. При групна работа, пак, наставниот материјал треба да е оценет на друг начин според соодветни стандарди за оценување на учениците, бидејќи во изработката учествуваат повеќе членови.

Методологија на истражувањето

Предмет на истражувањето

Предмет на истражувањето е дидактичко-методичката структура на наставните материјали коишто наставниците ги користат во рамките на реализација на наставата по предметот Македонски јазик, во рамките на програмските подрачја Почетно читање и пишување и Јазик.

Истражувањето е спроведено во рамките на прво, второ и трето одделение од првиот образовен циклус во основното воспитание и образование.

Предметот е испитуван и од:од аспект на ставовите и мислењата на наставниците;од аспект на образовните потреби на наставниците и од

аспект на дидактичко-методичкото дизајнирање на современи наставни материјали за наставата по Македонски јазик.

Карактер на истражувањето

Проучувањето на проблемот се врши со теоретско и емпириско истражување со претежно дескриптивен карактер.

Задачи на истражувањето

1. да се испитаат ставовите на наставниците за подготовката и користењето на дидактичко-методичките наставни материјали во наставата по предметот Македонски јазик за програмските подрачја Почетно читање и пишување и Јазик (прво, второ и трето одделение);
2. да се испитаат образовните потреби на наставниците за подготовката и користењето на дидактичко-методичките наставни материјали во наставата по предметот Македонски јазик за програмските подрачја Почетно читање и пишување и Јазик (прво, второ и трето одделение);
3. да се испитаат дидактичките компетенции на наставниците за подготовка на современи наставни материјали во наставата по предметот Македонски јазик за програмските подрачја Почетно читање и пишување и Јазик (прво, второ и трето одделение).

Хипотези на истражувањето

1. Се претпоставува дека при дизајнирањето на наставните материјали не се пристапува целосно според дидактичко-методичките, докимолошките и методолошките принципи за програмските подрачја Почетно читање и пишување и Јазик (прво, второ и трето одделение).
2. Постои статистички значајна разлика во ставовите на наставниците од различни општини за подготвеноста и користењето на дидактичко-методичките наставни материјали во наставата по предметот Македонски јазик за програмските подрачја Почетно читање и пишување и Јазик (прво, второ и трето одделение).
3. Постои потреба од зајакнување на дидактичките компетенции на наставниците за подготовка на современи наставни материјали во наставата по предметот Македонски јазик за програмските подрачја Почетно читање и пишување и Јазик (прво, второ и трето одделение);

Техника на анкетање

Преку техниката на анкетање наменета за наставниците од одделенска настава се добиваат податоци за образовните потреби, ставовите, мислењата и компетенциите на наставниците. За таа цел, изработен е прашалник за наставници со вкупно 17 прашања, во кој се застапени прашања од отворен, затворен и комбиниран тип на прашања.

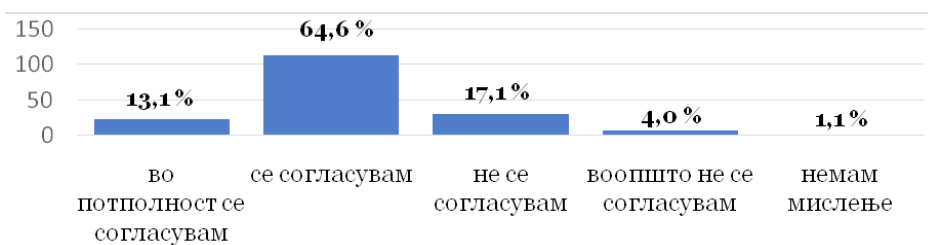
Примерок на наставници од одделенска настава

Во истражувањето беа анкетирани 175 одделенски наставници, односно 102 наставници од основните училишта во Општина Карпош, 49 наставници од основните училишта во Општина Кавадарци и 24 наставници од основните училишта во Општина Неготино.

Резултати

Заклучокот од оваа анализа упатува на констатацијата дека четири петтини од испитаните наставници изразуваат став дека студиските програми во високото образование ги оспособуваат идните наставници за практична примена на стекнатите знаења, изразена преку дидактичко-методичко дизајнирање на наставни материјали. Во корист на оваа анализа, последователно ќе следуваат анализите на наредните прашања од оваа област и секако, анализата на наставните материјали добиени со истражувањето. По завршувањето на високото образование, наставниците имаат стекнати знаења и развиени компетенции за самостојно креирање на наставни материјали за наставата по предметот Македонски јазик.

Графикон бр. 1 Ставови на наставниците во однос на стекнати знаења и развиени компетенции по завршување на високото образование

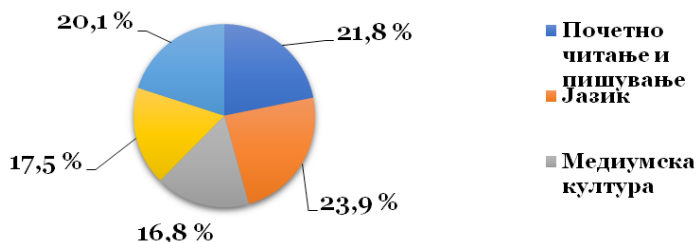
Прашањето кое гласи „**За осовременување на наставата по Македонски јазик наставникот треба да продолжи со стручно усовршување и по завршување на факултетот**“ е од отворен тип. Анализираниите одговори упатуваат на заклучокот дека 162 наставници (од вкупно анкетираниите 175 наставници), изразени во проценти 92,6, се согласуваат со наведеното тврдење. Најголемиот дел од нив истакнуваат дека за осовременување на наставата по Македонски јазик, наставникот по завршување на факултетот треба да продолжи да се образува и стручно да се усовршува, како би можел да одговори на барањата и тенденциите кои ги поставува современиот воспитно-образовен систем. Понатаму, тие сметаат дека квалитетот на наставата, пред сè, зависи и од квалитетот на работата на наставникот, при што секој наставник во текот на својот работен стаж постојано треба да ги унапредува своите знаења, да ги развива стручните вештини и компетенции за да на учениците им се обезбеди квалитетна настава. Истовремено сметаат дека постојаното усовршување во образовниот процес на наставниците им нуди голема можност да ги прошират и усовршат своите професионални квалитети.

Дел од наставниците сметаат дека стручното усовршување е потребно за тие да бидат во чекор со модерното време, да можат позитивно да одговорат на иновациите во образованието, истакнувајќи дека динамиката на општествениот развој ја наложува потребата од континуирано следење на современите педагошки научни трендови. Информатичката технологија влијае врз модифицирањето на педагошката наука, што директно резултира во дидактичко-методичкото дизајнирање на наставните материјали. Стручното усовршување истовремено е во корелација со постојаните промени на наставните програми, па за таа цел на наставниците им е потребна методичка апликација во однос на наставниот план и програма, од што логично се надоврзува и осовременувањето на наставата преку примена на методи и техники за подучување на учениците.

Се истакнува дека наставниците ја имаат главната улога во воспитно-образовниот процес на ученикот и затоа е потребно постојано стручно усовршување во теоретските сознанија и практичната работа. Дел од наставниците истакнуваат дека имаат потреба од стручно усовршување во поглед на практичната работа и за таа цел сметаат дека треба постојано да се организираат семинари, советувања и обуки на наставниот кадар за осовременување на истата.

Во однос на испитување на ставот на наставниците, кој гласи: За реализација на кои програмски подрачја имате најголема потреба од креирани готови наставни материјали?, испитаниците имаат можност да изберат повеќе алтернативи од понудените категории на одговори. Според добиените податоци кои се претставени во графикон број 2, може да се забележи дека процентуално нема голема разлика во одговорите на наставниците од наведените алтернативи. Најголем процент од наставниците 23,9 % се изјасниле дека имаат потреба од готови наставни материјали за програмското подрачје Јазик, 21,8 % се определиле за програмското подрачје Почетно читање и пишување, 20,1 % сметаат дека готови наставни материјали ќе им бидат од корист за програмското подрачје Изразување и творење, додека пак најмала стапка на изразеност има за програмските подрачја Литература (17,5 %) и Медиумска култура (16,8 %).

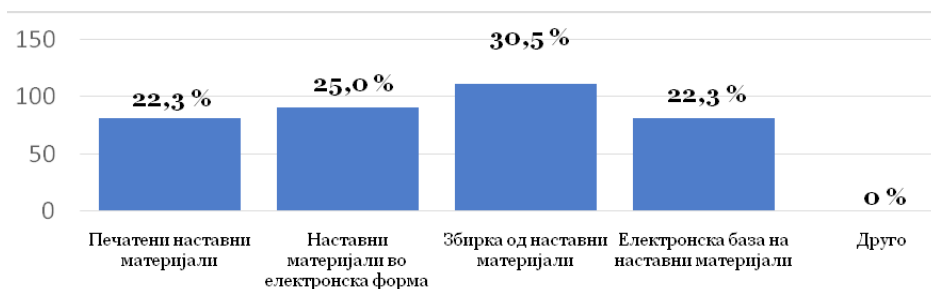
Графикон бр. 2 Примерок на ставови на наставниците за потребите од креирани готови наставни материјали по програмски подрачја

Сумативните заклучоци од ова прашање, одат во прилог на констатацијата дека постои потреба од креирани готови наставни материјали по предметот Македонски јазик.

Во однос на образовните потреби на наставниците, кои се однесуваат на формата во која би сакале да ги имаат наставните материјали што ќе им помогнат при реализација на наставата по Македонски јазик, 30,5 % од наставниците се изјасниле дека наставните материјали би сакале да ги имаат во форма на **Збирка од наставни материјали**, преку кои би можеле полесно да ја реализираат наставата по Македонски јазик. Имајќи ја предвид тенденцијата за осовременувањето на наставата преку ИКТ, 25,0 % од испитаниците се изјасниле за потребата од **наставни материјали во електронска форма**, преку што ќе можат на полесен начин да имаат пристапност до нив. Околу дваесет и два проценти од наставниците се изјасниле за потреба од **печатени материјали** и за **електронска база на наставни материјали**.

Графикон бр. 3 Ставови на наставниците за формата на наставните материјали

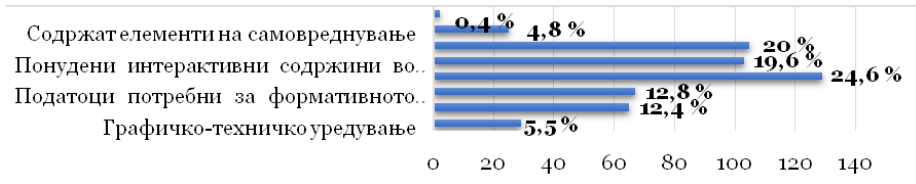
Преку наредното зададено прашање во прашалникот се има за цел да се испитаат ставовите на наставниците кои се однесуваат за важноста на содржинските елементи во дидактичко-методичката структура на наставните материјали во наставата по Македонски јазик. При одговарање на прашањето со реден број 14, испитаниците имаа можност да изберат три алтернативи од понудените одговори. Најголем процент (24,6 %) од наставниците се изјасниле за тоа дека најважен елемент во дидактичко-методичката структура е користењето на разбирлив јазик и стил при содржинското креирање на наставните материјали. Додека пак, околу 40 % од наставниците сметаат дека во структурата на наставните материјали како најважни елементи треба да бидат застапени прашања и задачи со различно тежинско ниво и дека во наставните материјали потребно е да има понудени содржини од интерактивен карактер.

Со помала процентуална застапеност следуваат одговорите на 25 % од наставниците кои се изјасниле дека структурални елементи коишто треба да бидат застапени во дидактичко-методичката структура на наставните

материјали по Македонски јазик се: податоци за формативно следење и оценување на постигањата на учениците и илустративното уредување. Според добиените податоци, мал е процентот на наставници (5,5 %) кои одговориле дека голема улога во дидактичко-методичката структура на наставните материјали има и графичко-техничкото уредување, а само 4,8 % сметаат дека наставните материјали треба да имаат и елементи на самовреднување.

Како дополнителни елементи кои треба да бидат содржани во структурата на наставните материјали по Македонски јазик 0,4 % од наставниците истакнуваат дека содржините коишто се составен дел на наставните материјали треба да бидат точни, веродостојни и проверливи.

Графикон бр. 4 Ставови на наставниците за елементите содржани во дидактичко-методичката структура на наставните материјали

Од сумираните анализирани податоци во однос на ставовите на наставниците за структурални елементи кои треба да бидат застапени во наставните материјали потребни при реализација на содржини од програмските подрачја Почетно читање и пишување и Јазик, ги наведуваат следните: користењето на разбирлив стил и јазик при содржинското креирање на наставните материјали; застапеност на прашања и задачи со различно тежинско ниво; содржините кои се понудени во наставните материјали потребно е да бидат од интерактивен карактер; да содржат податоци за формативно следење и оценување на постигањата на учениците; да содржат елементи за самовреднување и да бидат соодветно илустративно, графички и технички уредени.

Заклучоци

Наставниците сметаат дека по завршувањето на високото образование се стекнале со потребните знаења и се здобиле со соодветни компетенции за самостојно да креираат наставни материјали за реализација на наставата по Македонски јазик. Но, во текот на работното искуство, наставниците согледуваат дека имаат потребата од стручно усовршување за креирање на дидактичко-методички наставни материјали со цел да ја осовременат наставата по Македонски јазик. Заклучоците од анализирани податоци одат во прилог на потврдување на втората посебна хипотеза, според која постои статистички значајна разлика во ставовите на наставниците

од различни општини за подготвеноста и користењето на дидактичко-методичките наставни материјали во наставата по предметот Македонски јазик за програмските подрачја Почетно читање и пишување и Јазик (прво, второ и трето одделение). Со истражувањето се упатува на заклучок дека постои потреба од зајакнување на дидактичките компетенции на наставниците за подготовка на современи наставни материјали во наставата по предметот Македонски јазик за програмските подрачја Почетно читање и пишување и Јазик (прво, второ и трето одделение), со што се потврдува и третата посебна хипотеза.

Иако наставниците посетувале голем број обуки во текот на нивната работа, сепак обуките не биле во насока на дидактичко-методичко дизајнирање на наставни материјали за програмските подрачја Почетно читање и пишување и Јазик. Сумираните податоци упатуваат на прашањето: Зошто при планирањето на обуките, семинарите, работилниците не се опфатени теми од областа на осовременување на процесот на дидактичко-методичко дизајнирање на наставните материјали потребни за практична реализација на содржините од истражуваните програмски подрачја, застапени во наставните програми по Македонски јазик? Се наметнува потреба од дополнително аргументирање за оваа појава, ако се земе предвид дека според наставниците наставните материјали го поддржуваат процесот на учење кај учениците, индивидуалната и индивидуализираната форма на наставна работа, на тој начин овозможувајќи интеракција во наставната работа, интегрирање на наставни содржини со други наставни предмети, можноста што ја нудат во форма на самооценување, следење и вреднување на развојот на учениците итн. Честата употреба на наставните материјали придонесува учениците стекнатите знаења да ги применуваат преку практични примери и полесно да ги совладуваат новите наставни содржини во наставата по Македонски јазик. Потоа, истите придонесуваат учениците да се оспособат за самостојна работа, а исто така тие се во функција на постигнување на подобри резултати во напредувањето. Преку користењето на наставните материјали, наставниците се изјаснуваат дека учениците се поттикнуваат за користење на други извори на знаење, а некои од нив велат дека учениците на тој начин се оспособуваат и за групна работа, не изоставајќи ги и размислувањата според кои учениците се оспособуваат и за самовреднување.

Според ова, може да се заклучи дека во иднина, релевантните институции коишто ја креираат образовната политика, потребно е во програмите за професионален и стручен развој на наставниците да се планираат теми за обуки од оваа проблематика.

Еден од заклучоците од овој труд, оди во прилог на констатацијата дека постои потреба од креирани готови наставни материјали коишто наставниците ќе ги користат во наставната работа по предметот Македонски јазик.

За дидактичко-методичкото дизајнирање на наставните материјали, кое е централно позициониран истражувачки проблем, одат во прилог ставовите на наставниците во однос на структуралните елементи. Според нив, структурални елементи кои треба да бидат застапени во наставните материјали потребни при реализација на содржини од програмските подрачја Почетно читање и пишување и Јазик, ги наведуваат следните: користењето на разбирлив стил и јазик при содржинското креирање на наставните материјали; застапеност на прашања и задачи со различно тежинско ниво; содржините кои се понудени во наставните материјали потребно е да бидат од интерактивен карактер; да содржат податоци за формативно следење и оценување на постигањата на учениците; да содржат елементи за самовреднување и да бидат соодветно илустративно, графичко и технички уредени.

Преку анализата на дидактичко-методичките елементи, опфатени во наставните материјали за програмските подрачја Почетно читање и пишување и Јазик и според добиените податоци, се согледа дека евидентен е фактот дека при дизајнирањето на наставните материјали не се пристапува целосно според дидактичко-методичките, докимолошките и методолошките принципи и крајните заклучоци укажуваат дека има потреба од осовременување на наставата по наставниот предмет Македонски јазик со што се потврдува и првата посебна хипотеза.

Се наметнува и заклучокот за потреба од создавање на дополнителна стручна литература за наставниците во форма на прирачници и практикуми, едиции на наставни материјали со можност и за структурирање според програмските подрачја, со тенденција за развивање на образовни платформи за поголема достапност на наставниците. Во контекст на овие заклучоци се препорачува и изработка на образовни софтвери наменети за учениците, алгоритмизирано програмирани за индивидуално користење структурирани на различни тежински нивоа.

Се заклучува дека постои потреба од стручно педагошко осовременување при дизајнирање на наставните материјали кои се користат при реализација на наставата по наставниот предмет Македонски јазик во однос на сите дидактичко-методички, докимолошки и методолошки аспекти со соодветно нивно илустративно и техничко-графичко дизајнирање, соодветно на развојните можности на учениците.

ЛИТЕРАТУРА

1. Делчева-Диздаревиќ, Ј. (2020). Дидактика на јазично подрачје. Скопје: Арс Ламина.
2. Делчева-Диздаревиќ, Ј. (2003). Дидактика на јазичното подрачје во основното образование. Скопје: Просветно дело АД.
3. Концепција за основно образование (2021). Министерство за образование и наука и Биро за развој на образованието, Скопје.
4. Лексикон образовних термина (2014). Београд: Учитељски факултет.
5. Милатовић В. (2013). Методика наставесрпскојезика и књижевности: у млађим разредима основне школе. Београд, Универзитет у Београду.
6. Наставни програми по македонски јазик за I (прво) одделение во деветгодишно основно образование (2007). Биро за развој на образованието. Скопје: Кома.
7. Наставни програми по македонски јазик за I (прво) одделение во деветгодишно основно образование (2021). Биро за развој на образованието, Скопје.
8. Наставни програми по македонски јазик за II (второ) одделение во деветгодишно основно образование (2007). Биро за развој на образованието, Скопје: Кома, Скопје.
9. Наставни програми по македонски јазик за II (второ) одделение во деветгодишно основно образование (2021). Биро за развој на образованието, Скопје.
10. Наставни програми по македонски јазик за III (трето) одделение во деветгодишно основно образование (2007). Биро за развој на образованието, Скопје: Кома, Скопје.
11. Национални стандарди за постигањата на учениците до крајот на основното образование (2021). Министерство за образование и наука и Биро за развој на образованието.
12. Стојановска, В. (2012). Наставни медиуми. Скопје: Филозофски факултет.
13. Томевска-Илиевска, Е. (2017). Интерактивни пристапи во наставата. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филозофски факултет.
14. Томевска-Илиевска, Е. (2021). Интерактивни говорни игри за децата од предучилишна возраст. Прирачник за интерактивна комуникација воспитувач-дете. 37-45, Скопје: Просветно дело.
15. Томевска-Илиевска, Е. (2021). Интерактивни модели за развивање на педагошките компетенции. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филозофски факултет.

16. Тофовиќ-Ќамилова, М. и Томевска-Илиевска, Е. (2008). Се подготвуваме да читаме - вежби за глобално читање за деца од 5 до 7 годишна возраст. Скопје: Просветно дело АД.
17. Burns, S.M., Griffin, P. & Snow, C.E. (Eds) (1999). Starting our right: A guide to promoting children's reading success. Washington, DC: National Academy Press.
18. Jewell, M. & Zintz, M. (1986). Learning to read natural. Dubuque, Iowa: Kendall/Hunt Publishing Company.